

DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-50-19>

УДК 338.432:330.341.1

Присяжнюк Наталя Михайлівна

кандидат ветеринарних наук, доцент,
доцент кафедри іхтіології та зоології,
Білоцерківський національний аграрний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4737-0143>

Ланченко Олексій Васильович

аспірант,
Білоцерківський національний аграрний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1476-7133>

Natalya Prysiazhniuk, Oleksiy Lanchenko

Bila Tserkva National Agrarian University

**СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ****THE ESSENCE AND CONTENT OF INNOVATIVE ACTIVITY
IN AGRICULTURE**

На основі узагальнення досліджень науковців запропонувати заходи по удосконаленню теоретичного підґрунтя інноваційної діяльності в сільському господарстві. Для досягнення мети дисертаційного дослідження було використано загальнонаукові та спеціальні методи, зокрема: логіко-семантичний (для уточнення понятійного апарату інноваційної діяльності в сільському господарстві); системного узагальнення (при напрямів удосконалення реалізації інновацій в сільському господарстві); абстрактно-логічний (для теоретичного узагальнення та формування висновків). Обґрунтовано основні етапи інноваційного процесу в сільському господарстві створення інновацій, їх поширення та освоєння товаровиробниками. При цьому етап поширення можна умовно розбити на дві стадії: перше поширення нововведення (доведення інформації про нього до товаровиробника) та подальше поширення нововведення (дифузія інновацій). Етап поширення охоплює різні напрями та конкретні канали проникнення нововведень в сільськогосподарське виробництво, серед яких важливе місце займають: функціонування органів управління аграрним сектором, підготовка та перепідготовка кадрів керівників, фахівців та працівників масових професій, а також розвиток інформаційно-пропагандистської діяльності. У сучасних умовах цьому етапу не приділяють належної уваги. На основі узагальнення наукових досліджень запропонований авторський підхід до розуміння «інноваційний розвиток», як сукупність організаційно-правових та економічних відносин, що виникають у процесі інноваційної діяльності. Встановлено, що результати впровадження інноваційних рішень суттєво залежить від інноваційного підприємництва. Під ним слід розуміти такий вид підприємницької діяльності, який спрямований на створення та комплексне використання нововведень, що сприяють в умовах підвищеного ризику інвестування отримання прибутку та збільшення науково-технічного потенціалу території за рахунок розвитку виробництв, трансферу технологій, підвищення конкурентоспроможності та наукомісткості продукції шляхом формування нового стилю управління та мотивації творчих здібностей та ділової активності суб'єктів господарювання.

Ключові слова: інновація, сільське господарство, інноваційне підприємство, інноваційний розвиток, технологія, фінансовий результат.

Based on the generalization of the scientists' research, propose measures to improve the theoretical basis of innovative activity in agriculture. Research methodology. To achieve the goal of the dissertation research, general scientific and special methods were used, in particular: logical-semantic (to clarify the conceptual apparatus of innovative activity in agriculture); system generalization (in areas of improving the implementation of innovations in agriculture); abstract-logical (for theoretical generalization and formation of conclusions). The main stages of the innovation process in agriculture, the creation of innovations, their distribution and mastery by commodity producers are substantiated. At the same time, the stage of dissemination can be conventionally divided into two stages: the first dissemination of the innovation (bringing information about it to the product manufacturer) and the subsequent dissemination of the innovation (diffusion of innovations). The dissemination stage covers various directions and specific channels of penetration of innovations into agricultural production, among which an important place is occupied by: the functioning of agricultural sector management bodies, training and retraining of managers, specialists

and workers of mass professions, as well as the development of information and propaganda activities. In modern conditions, this stage is not given due attention. Based on the generalization of scientific research, the author's approach to understanding "innovative development" is proposed as a set of organizational, legal and economic relations arising in the process of innovative activity. It was established that the results of the implementation of innovative solutions significantly depend on innovative entrepreneurship. It should be understood as a type of entrepreneurial activity that is aimed at the creation and integrated use of innovations that contribute, in conditions of increased investment risk, to obtaining profit and increasing the scientific and technical potential of the territory due to the development of production, technology transfer, increasing the competitiveness and knowledge-intensiveness of products through the formation of a new management style and motivation of creative abilities and business activity of economic entities.

Key words: innovation, agriculture, innovative enterprise, innovative development, technology, financial result.

Постановка проблеми. У сучасних умовах найважливішим стратегічним пріоритетом розвитку сільського господарства є науково-технічний прогрес, в основі якого лежать інноваційні процеси, що дозволяють вести безперервне оновлення виробництва шляхом прискореного впровадження досягнень науки і техніки, що зумовлює використання ефективного організаційно механізму їхнього освоєння, що сприяє переведенню цієї найважливішої галузі на інноваційний шлях розвитку. При цьому вирішальна роль належить аграрній науці як каталізатору розробок нововведень, ефективне використання яких безпосередньо товаровиробниками дозволяє їм вести розширене відтворення.

Результати наукової діяльності створюють можливості для підвищення ефективності суспільного виробництва та досягнення вищого рівня соціально-економічного розвитку. Нині практично неможливо створити конкурентоспроможну продукцію, що має високий рівень новизни без застосування науки та інновацій. Таким чином, у ринковій економіці інновації – ефективний засіб конкурентної боротьби, які створюють нові потреби, знижують собівартість продукції, сприяють припливу інвестицій, покращенню репутації виробника, проникненню та зміцненню позицій на нових ринках, а також збільшенню ринкової вартості підприємства-новатора.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження феномену інновацій як фактора суспільного розвитку започатковані в працях класиків економічної теорії А. Маршала, М. Туган-Барановського, Й. Шумпетера та продовжені Х. Барнетом, Д. Беллом, В. Іноземцевим, Л. Ласло, Б. Лундвалом, Ф. Махлупом, Р. Нельсоном, Е. Роджерсом, Б. Санто, К. Фріманом, Ю. Яковцем та ін.

Інноваційний тип розвитку аграрного сектора економіки України відповідно до принципу безперервності узгоджується з його попередніми станами та накопиченим потенціалом національної економіки.

Мета статті: на основі узагальнення досліджень науковців запропонувати заходи по удосконаленню теоретичного підґрунтя інноваційної діяльності в сільському господарстві.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вперше термін «інновація» ввів в обіг на початку ХХ ст. видатний економіст Й. Шумпетер. Він визначив інновацію як «зміна з метою впровадження та використання нових видів споживчих товарів, нових виробничих та транспортних засобів, ринків та форм організації в промисловості».

Поняття «інновація» ним розглядається як нововведення, тобто нова науково-організаційна комбінація виробничих факторів із виділенням п'яти типових ознак:

- використання нової техніки, нових технологічних процесів чи нового ринкового забезпечення виробництва (купівлі-продажу);
- використання продукції з новими якостями;
- використання нової сировини;
- зміни в організації виробництва та його матеріально-технічному забезпеченні;
- поява нових ринків збуту.

Маслюківська А. розглядає інновацію як «результат творчого процесу у вигляді створених (або впроваджених) продуктів, застосування яких вимагає від осіб, що їх використовують, або організацій зміни звичних стереотипів діяльності і навичок [1]. Поняття інновації поширюється на новий продукт чи послугу, спосіб їх виробництва, нововведення в організаційній, фінансовій, науково-дослідній та інших сферах, будь-яке удосконалення, що забезпечує економію витрат або створює умови для такої економії.

Свиноус І. визначає інновації як «об'єкт, технологічний процес, статичну або динамічну зміну, які якісно відрізняються від попередніх аналогів, створюють нові споживчі вартості, що впроваджуються у виробничий, організаційний, управлінський, фінансовий, науково-дослідний процеси. у різних сферах людської діяльності, які з'явилися результатом науково-дослідного пошуку та творчої думки людини, що призводять до підвищення ефективності перебігу зазначених вище процесів, економії витрат, поліпшення умов праці та позитивного економічного ефекту в цілому [2].

Інноваційну діяльність Готра В.В. трактує як «практичне використання інтелектуального та інноваційно-наукового потенціалу в масовому виробництві, для отримання нового продукту, який

задовольняв би споживчий попит товарів і послуг, що є конкурентоспроможними [3]. Також інноваційною діяльністю є вид діяльності, пов'язаний з трансформацією ідеї в новий або більш удосконалений продукт, впроваджений на ринок, в новий або модернізований технологічний процес, що використовується на практиці або в новий підхід до соціальних послуг. Відмінною рисою цієї діяльності є інноваційна активність – підтримка високої адаптованості та сприйнятливості персоналу підприємства (фірми) до нововведень за допомогою цілеспрямованих та продуманих методів управління».

У сучасній інтерпретації під інноваційною діяльністю розуміється вид діяльності, пов'язаний з трансформацією ідеї в новий або удосконалений продукт, технологічний процес, що використовується в практичній діяльності з урахуванням особливостей функціонування сільського господарства, зокрема:

– сільське господарство як біосистема (діяльність пов'язана з живими організмами, вплив природних факторів) знижує інвестиційну привабливість галузі, так як на відміну від промисловості, відпрацьовані для одних ґрунтово-кліматичних умов матеріально-технічні ресурси (техніка, обладнання та ін.), можуть не підходити для інших, що значно обмежує потенційні ринки для їхнього поширення;

– об'єктивно більш тривалий цикл створення та освоєння інноваційного продукту в сільському господарстві в порівнянні з галузями промисловості, внаслідок чого вилучення прибутку в короткий період від інноваційних проектів аграрного спрямування вважається малоюмовірним;

– сільськогосподарською наукою рідко створюються єдині технології та ще рідше – проривні. Найчастіше доводиться мати справу з елементами покращення колишніх технологій, комерціалізація яких у більшості випадків приносить незначний економічний результат;

– нерозвиненість ринків, відсутність в достатніх обсягах власних фінансових ресурсів у більшості суб'єктів господарювання, слабка конкуренція – значно стримують реалізацію та поширення інновацій.

Інноваційна діяльність відрізняється темпами створення інновацій, швидкістю їх поширення, що у різною мірою сприяє здійсненню структурних зрушень економіки, підвищення ступеня задоволення потреб суспільства.

Серед базових засад здійснення інноваційної діяльності: Ю.В. Коновал виділяє пріоритетність інноваційного виробництва; економічність інноваційного виробництва, що полягає у послідовному обліку практично продуктивного управління функціонування прикладної науки, яка, за своєю суттю, визначає прибутковість інновацій-

ного виробництва та її самоокупність, і навіть комерційний успіх над ринком [4]. Також одним із базових принципів виступає гнучкість інноваційного виробництва, що характеризується свободою дій суб'єктів інноваційної діяльності, відмова від жорсткої регламентації, заохочення інноваційної активності самого персоналу підприємства.

Використання інновацій для підприємства обмежено тимчасовими рамками, визначеними тим, коли ті чи інші інновації має ринок збуту. Після закінчення певного періоду технологічний та економічний потенціал нововведень знижується, а, отже, виникає необхідність переключити ресурси для впровадження у виробництво та просування інших нововведень.

Х.П. Данилків вважає, що інноваційний процес – це послідовність робіт чи функцій з підготовки та впровадження інновацій [5]. Він виділяє дванадцять етапів, що охоплюють процес управління інноваційною діяльністю на підприємстві. Вони стосуються таких аспектів управлінської діяльності, як вибір інноваційної стратегії, стимулювання «критичної» свідомості, просування через комунікації, подолання опору інноваціям тощо.

В.Ю. Лисак під інноваційним процесом розуміє послідовний взаємопов'язаний ланцюг подій, у ході яких інновація проходить шлях від зародження ідеї до виходу конкретного продукту, технології чи послуги і у господарській практиці [6]. На відміну від науково-технічного прогресу інноваційний процес не закінчується так званим впровадженням – першою появою на ринку нового продукту або послуги, або доведенням до кінцевої проектної потужності нової технології. Інноваційний процес не закінчується і після впровадження, оскільки в міру розвитку та розповсюдження новація вдосконалюється, стає більш ефективною, набуває нових споживчих властивостей, що в свою чергу, відкриває для неї нові ринки, нові галузі застосування та нових споживачів.

Єрмак С.О. вважає, що інноваційний процес складається з сукупності фундаментальних досліджень, прикладних досліджень, розробки, проектування, будівництва, освоєння, промислового виробництва, маркетингу та збуту [7].

Марченко О.І. пов'язує здійснення інноваційної діяльності з інноваційними програмами (проектами), що представляють собою «пов'язаний за метою, завданнями, ресурсами, виконавцями та термінами здійснення комплекс заходів, що забезпечує розробку, виробництво та реалізацію інноваційної продукції» [8].

Під інноваційною ж активністю вона має на увазі сукупність відмінних якостей інноваційної діяльності, яка характеризується сприйнятливістю до новацій (властивість споживача інноваційного продукту), швидкістю перетворення

новації, від зародження ідеї до виходу на ринок нового продукту або технології, а також її своєчасністю (свій постачальника інноваційного продукту). Інноваційна активність визначається готовністю до оновлення елементів інноваційної системи, а саме: рівня професійних знань, технологічного та технічного оснащення, наявності та умов ефективного використання інформаційно-комунікаційних технологій, або просто сприйнятливості до нового, інноваційного.

Трансформаційні процеси в економіці України призвели до різкого скорочення інноваційної діяльності у всіх сферах національної економіки, зумовили ще більше відставання галузей економіки країни від досягнень науково-технічного прогресу.

Розвиток економіки сільського господарства за сучасних умов пов'язані з рішенням низки важливих завдань:

- визначення пріоритетів модернізації в аграрному виробництві;
- розвиток ринкової та соціальної інфраструктури сільських територій;
- формування ефективної системи державної підтримки для здійснення інноваційних процесів та індустріалізації в корпоративному секторі аграрної економіки;
- створення економічних умов для сільгосптоваровиробників та аграрного бізнесу;
- перехід до інноваційної моделі економічного зростання аграрного виробництва;
- формування якісно нової техніко-технологічної бази, що відповідає сучасним вимогам щодо енергоефективності;
- наукове, кадрове та інформаційне забезпечення агровиробництва – вирішення земельних проблем;
- всебічний облік під час освоєння інновацій вимогам охорони довкілля;
- удосконалення аграрного законодавства.

Основна частина завдань, що стоять перед сільським господарством, пов'язана таким чином з переходом його на інноваційний шлях розвитку.

Під інноваціями в сільському господарстві слід розуміти інновації, що заторкують безпосередньо (або опосередковано, в рамках технологічного ланцюга) процеси, учасниками яких є люди, машини та обладнання, а також елементи біосистеми (тварини, рослини тощо), існування яких у природному середовищі (без участі людини) неможливе або можливе тільки зі втратою базових функціональних характеристик.

Структурні зміни в системі виробничих відносин, становлення та розвиток приватної власності, формування ринку та приватногосподарських методів управління виробництвом пов'язані зі зміною вимог до форм його організації та вико-

ристання ресурсів. У зв'язку з цим інноваційний процес розглядається не тільки як розробка ідеї, але і її втілення, в результаті якого інновація перетворюється на кінцевий продукт (послугу) або технологію для подальшого практичного використання.

Для забезпечення інноваційного розвитку аграрного виробництва необхідні не тільки зусилля для стимулювання проведення розробок, відновлення престижу наукової праці, а й формування організаційно-економічного механізму реалізації інновацій, що сприяє впровадженню результатів наукових досліджень у виробництво. Отже, під інноваційним розвитком слід розуміти сукупність організаційно-правових та економічних відносин, що виникають у процесі інноваційної діяльності.

У системі категорій, що розкривають зміст інноваційної проблематики, особливе місце приділяється таким поняттям як:

- інноваційна діяльність – комплекс заходів, спрямованих на створення, освоєння нових (удосконалених) у виробництві технологічних процесів та продуктів;
- інноваційна сприйнятливість – здатність підприємства швидко освоювати інновації у процесі виробництва сільськогосподарської продукції чи продуктів її переробки;
- інноваційна активність – ступінь готовності, прагнення та темпи переходу організацій (установ) до інноваційної моделі виробництва сільськогосподарської продукції та продуктів її переробки;
- технологічні інновації – нова продукція (послуга) продуктового та процесного характеру;
- технологічна модернізація – взаємопов'язана зміна матеріально-технологічної бази комплексу галузей на основі впровадження технологічних інновацій та розвитку регіональних міжгалузевих інноваційних зв'язків за специфічними напрямками конкретних виробництв.

Інноваційний процес у сільському господарстві має низку особливостей, зумовлених специфікою виробництва. Особливостями формування та розвитку інноваційного процесу у сільському господарстві є:

- наявність значної кількості видів сільськогосподарської продукції та продуктів її переробки, істотна різниця в технології їх обробітку та виробництва;
- сильна залежність технологій виробництва від природно-кліматичних мов;
- велика різниця в періоді виробництва за окремими видами сільськогосподарської продукції та продуктами її переробки;
- відокремленість сільськогосподарських товаровиробників (на всіх рівнях) від суб'єктів, які виробляють науково-технічну продукцію;

– різноманітність форм та зв'язків сільськогосподарських товаровиробників з інноваційними формуваннями;

– відсутність науково-обґрунтованого організаційно-економічного механізму передачі досягнень науки сільськогосподарським товаровиробникам та, як наслідок, суттєве відставання галузі з освоєння інновацій у виробництві.

В економічній літературі розглядаються різні підходи до визначень та класифікацій інновацій по відношенні до сільськогосподарського виробництва. Інновації класифікуються за різними ознаками: джерел фінансування, масштабами впливу, сфер застосування та діяльності і тощо. За рівнем новизни виділяються базисні інновації, тобто принципово нові для сільського господарства продукти та технології, які, як правило, проходять стадію апробації в спеціалізованих підприємствах. У виробництво ж впроваджуються інновації, які можна характеризувати як покращені. До них можна віднести: застосування нових сортів сільськогосподарських рослин із заданими параметрами (стійкість до хвороб та шкідників, вміст поживних речовин тощо); розведення нових порід тварин, риб (задана жирність молока, здатність до адаптації та ін). Це продуктові інновації.

При розробці пропозицій щодо формування сприятливих умов інноваційного розвитку суб'єктів господарювання в сфері аграрного бізнесу необхідно враховувати, що інновації можна класифікувати за двома ознаками: технологічною та організаційно-економічною.

Під технологічними інноваціями маються на увазі нова продукція, технологія чи послуга. До організаційно-економічних новацій відносять нові методи та форми організації різних видів діяльності підприємства. Залежно від цієї класифікації, можна виділити підприємства, які впроваджують технологічні чи організаційні інновації окремо чи комплексі. У той же час, якщо ті чи інші технологічні інновації не знаходять свого практичного втілення, то такі розробки доцільніше віднести не до інновацій, а лише до наукових чи технологічних продуктів. Основною ознакою, за якою нововведення чи розробку можна відносити до інноваційного продукту, є його реалізація на практиці.

Результати впровадження інноваційних рішень суттєво залежить від інноваційного підприємства. Під ним слід розуміти такий вид підприємницької діяльності, який спрямований на створення та комплексне використання нововведень, що сприяють в умовах підвищеного ризику інвестування отримання прибутку та збільшення науково-технічного потенціалу території за рахунок розвитку виробництв, трансферту технологій, підвищення конкурентоспроможності та науковості продукції шляхом формування нового стилю управління та мотивації творчих здібнос-

тей та ділової активності суб'єктів господарювання. З погляду інноваційного законодавства під інноваційним підприємством аграрного сектору слід розуміти суб'єкт господарювання, що відповідає критеріям, встановленим законодавством для віднесення його до сільськогосподарських товаровиробників, який займається діяльністю, спрямованою на впровадження науково-технічних або науково-технологічних досягнень у технологічні процеси, нові чи удосконалені товари, послуги, що реалізуються на внутрішньому та зовнішньому ринках. Одним із критеріїв для віднесення підприємства до інноваційного може бути питома вага виручки від продажу інноваційної продукції.

Висновки. Практичний досвід розвитку інноваційного процесу в аграрному секторі економіки дозволяє виділити його основні етапи: створення інновацій, їх поширення та освоєння товаровиробниками. При цьому етап поширення можна умовно розбити на дві стадії: перше поширення нововведення (доведення інформації про нього до товаровиробника) та подальше поширення нововведення (дифузія інновацій). Дифузія – поширення інновацій через ринкові або неринкові канали від першого здійснення будь-де у світі в інші країни та регіони, на інші ринки та підприємства. Часто процес дифузії – це щось більше, ніж просте освоєння знань і технологій, оскільки підприємства, які запозичують інновації, навчаються і самі ростуть на їх основі. З урахуванням специфіки застосування інновацій в аграрному секторі, пов'язаної з необхідністю оптимізації форм та методів передачі знань про нововведення відповідно до рівня підготовленості та світогляду товаровиробника, а також адаптації до агрокліматичних та технологічних особливостей діяльності конкретного підприємства, етап поширення нововведення набуває особливої важливості. Етап поширення охоплює різні напрями та конкретні канали проникнення нововведень в сільськогосподарське виробництво, серед яких важливе місце займають: функціонування органів управління аграрним сектором, підготовка та перепідготовка кадрів керівників, фахівців та працівників масових професій, а також розвиток інформаційно-пропагандистської діяльності. У сучасних умовах цьому етапу не приділяють належної уваги.

Удосконалення та розвиток інформаційно-комунікаційних технологій дозволяють створити умови для отримання сільськогосподарськими товаровиробниками інформації на стадії створення інновацій безпосередньо від дослідників та розробників, а не тільки від передових підприємств, які вже застосовують їх (це вже стадія подальшого поширення інновацій – дифузія). Особливу роль у цьому мають відігравати інформаційно-консультаційні служби як центри трансферу технологій, що виступають сполучною ланкою між наукою та практикою.

Список використаних джерел:

1. Маслоківська А. Інноваційна теорія Йозефа Шумпетера: від класичного визначення поняття «інновація» до сучасного розуміння інноваційних ідей. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2013. Вип. 4. С. 59–61.
2. Ільчук М., Свиноус І. Економічні аспекти інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств України. *Економічний дискурс*. 2023. Випуск 3–4. С. 46–54.
3. Готра В. В. Еволюція наукових поглядів на сутність поняття «інновація» та її особливості в агропромисловому комплексі. *Науковий вісник Ужгородського університету. Сер.: Економіка*. 2014. Вип. 3. С. 73–75.
4. Коновал Ю. В. Економічна сутність поняття «інновація». *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*. 2014. Вип. 1(1). С. 336–341.
5. Данилків Х. П. Еволюційний розвиток поглядів вчених на поняття «інновація». *Молодий вчений*. 2015. № 2(6). С. 1028–1031.
6. Лисак В. Ю. Формування поняття інновація та її роль в діяльності підприємств. *Інноваційна економіка*. 2013. № 5. С. 73–75.
7. Єрмак С. О. Дослідження економічного змісту поняття «інновація». *Економіка. Фінанси. Право*. 2017. № 8. С. 42–46.
8. Марченко О. І., Сасенко Я. П. Огляд підходів до визначення поняття «інновація». *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2016. Вип. 10(2). С. 17–21.

References:

1. Maslyukivska, A. (2013) Innovatsiina teoriia Yozefa Shumpetera: vid klasychnoho vyznachennia poniattia «innovatsiia» do suchasnoho rozuminnia innovatsiinykh idei [Joseph Schumpeter's innovation theory: from the classical definition of the concept of "innovation" to the modern understanding of innovative ideas]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Ekonomika – Bulletin of Taras Shevchenko Kyiv National University. Economy*, no. 4, pp. 59–61.
2. Ilchuk, M., Svinous, I. (2023) Ekonomichni aspekty innovatsiinoi diialnosti silskohospodarskykh pidpriemstv Ukrainy [Economic aspects of innovative activity of agricultural enterprises of Ukraine]. *Ekonomichniyi dyskurs – Economic discourse*, no. 3–4, pp. 46–54.
3. Gotra, V. (2014) Evoliutsiia naukovykh pohliadiv na sutnist poniattia «innovatsiia» ta yii osoblyvosti v ahropromyslovomu kompleksi [Evolution of scientific views on the essence of the concept of "innovation" and its features in the agro-industrial complex]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Ser.: Ekonomika – Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Ser.: Economy*, no. 3, pp. 73–75.
4. Konoval, Yu. (2014) Ekonomichna sutnist poniattia «innovatsiia» [The economic essence of the concept of "innovation"]. *Teoretychni i praktychni aspekty ekonomiky ta intelektualnoi vlasnosti – Theoretical and practical aspects of economics and intellectual property*, no. 1(1), pp. 336–341.
5. Danylkiv, H. (2015) Evoliutsiinyi rozvytok pohliadiv vchenykh na poniattia «innovatsiia» [Evolutionary development of scientists' views on the concept of "innovation"]. *Molodyi vchenyi – A young scientist*, no. 2(6), pp. 1028–1031.
6. Lysak, V. (2013) Formuvannia poniattia innovatsiia ta yii rol v diialnosti pidpriemstv [The formation of the concept of innovation and its role in the activity of enterprises]. *Innovatsiina ekonomika – Innovative economy*, no. 5, pp. 73–75.
7. Yermak, S. (2017) Doslidzhennia ekonomichnoho zmistu poniattia «innovatsiia» [Study of the economic content of the concept of "innovation"]. *Ekonomika. Finansy. Pravo – Economy. Finances. Right*, no. 8, pp. 42–46.
8. Marchenko, O., Sayenko, Y. (2016) Ohliad pidkhodiv do vyznachennia poniattia «innovatsiia» [Review of approaches to defining the concept of "innovation"]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriiia : Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove gospodarstvo – Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University. Series: International economic relations and world economy*, no. 10(2), pp. 17–21.

Стаття надійшла до редакції 26.06.2024